

**Bieżący nadzór sanitarny nad warunkami
zdrowotnymi środowiska pracy
sprawowany przez
Państwową Inspekcję Sanitarną w 2004 r.**

GLÓWNY INSPEKTORAT SANITARNY

Warszawa, dnia 11 sierpnia 2005 r.

1. WSTĘP

Państwowa Inspekcja Sanitarna powołana na mocy Ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 1998 r., Nr 90, poz. 575 ze zm.) jest jednym z ważniejszych partnerów procesu ochrony człowieka pracującego. Organ ten sprawuje nadzór nad warunkami higieny pracy w zakładach pracy. Do zakresu działania PIS w dziedzinie bieżącego nadzoru sanitarnego należy kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne środowiska pracy w aspekcie negatywnego wpływu szkodliwych czynników dla zdrowia zatrudnionych pracowników.

Zadania te Państwowa Inspekcja Sanitarna realizuje w wyniku uprzednio przeprowadzonej kontroli zakładu pod kątem potencjalnych zagrożeń zawodowych, co stanowi konieczność przestudiowania wszystkich procesów będących przedmiotem analizy oraz poznania rytmu pracy w zakładzie.

Ponadto w dziedzinie bieżącego nadzoru sanitarnego organy PIS kontrolują przestrzeganie przepisów z zakresu substancji i preparatów chemicznych, produktów biobójczych oraz prekursorów narkotyków grupy II.

2. SYTUACJA ORGANIZACYJNA

W 2004 roku w Polsce działało 16 wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych oraz 333 stacje sanitarno-epidemiologiczne szczebla podstawowego: powiatowe i graniczne. Wszystkie stacje wojewódzkie oraz 134 placówki szczebla podstawowego, dysponowały bazą laboratoryjną umożliwiającą przeprowadzanie badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych w środowisku pracy nadzorowanych zakładów.

2.1. Kadra pionu higieny pracy

W 2004 r. w pionie higieny pracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej zatrudnionych było 1.696 pracowników (w 2003 r. - 1.737).

W roku 2003 nastąpił wzrost liczby pracowników z wykształceniem wyższym. Liczba pracowników z wyższym wykształceniem, w porównaniu z rokiem 2003, uległa zwiększeniu o 6,1 %.

Analizując strukturę zatrudnienia według stażu pracy, najliczniejszą grupę w pionie higieny pracy w Państwowej Inspekcji Sanitarnej stanowili pracownicy o stażu powyżej 20 lat pracy w Państwowej Inspekcji Sanitarnej.

2.2. Szkolenia personelu

Szkolenia miały na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych w pionie higieny pracy miało charakter kaskadowy. Pracownicy wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych po każdym odbytym szkoleniu zewnętrznym organizowali szkolenia, narady, wykłady, warsztaty, ćwiczenia w grupach, dla podległych placówek szczebla podstawowego.

W 2004 r. pracownicy Wojewódzkich Stacji Sanitarno – Epidemiologicznych przeprowadzili narady, szkolenia między innymi o następującej tematyce:

1. Charakterystyka chorób zawodowych za 2003 r.
2. Nadzór nad substancjami i preparatami chemicznymi.
3. Tryb postępowania w sprawach chorób zawodowych.
4. Czynniki biologiczne w środowisku pracy w oparciu o dyrektywę 2000/54/WE.

5. Produkty biobójcze.
6. System Jakości. Omówienie procedury kontroli.
7. Ocena ryzyka zawodowego w środowisku pracy.
8. Postępowanie z azbestem i materiałami zawierającymi azbest.

3. NADZÓR BIEŻĄCY NAD ZAKŁADAMI PRACY, POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE I EGZEKUCYJNE DOTYCZĄCE WARUNKÓW HIGIENICZNO-SANITARNYCH

3.1 Realizacja zadań wynikających z bieżącego nadzoru pionu higieny pracy w 2004 r.

Znajomość zagrożeń występujących w środowisku pracy jest niezbędna do podjęcia działań zmierzających do zmniejszenia ich niekorzystnego wpływu na zdrowie lub całkowitego ich wyeliminowania. Pracownicy pionu higieny pracy sprawowali nadzór nad zakładami pracy, w których występowały, bądź też mogły wystąpić zagrożenia środowiska pracy oraz kontrolowali poziom tych zagrożeń i sposób podejmowanych działań prewencyjnych. Ponadto pracownicy nadzoru pionu higieny pracy udzielali porad oraz instruktaży w zakresie zdrowia zawodowego, bezpieczeństwa pracy, ergonomii, rodzaju środków ochrony osobistej, właściwego stosowania substancji i preparatów niebezpiecznych.

W 2004 r. pion higieny pracy obejmował nadzorem bieżącym 107.723 zakłady pracy, zatrudniające ogółem 4.128.152 pracowników (w 2003 r. 104.838; 4.034.193). Skontrolowano 57.354 zakłady pracy, w których przeprowadzono 92.286 kontroli. Ogółem wydano 27.463 decyzje:

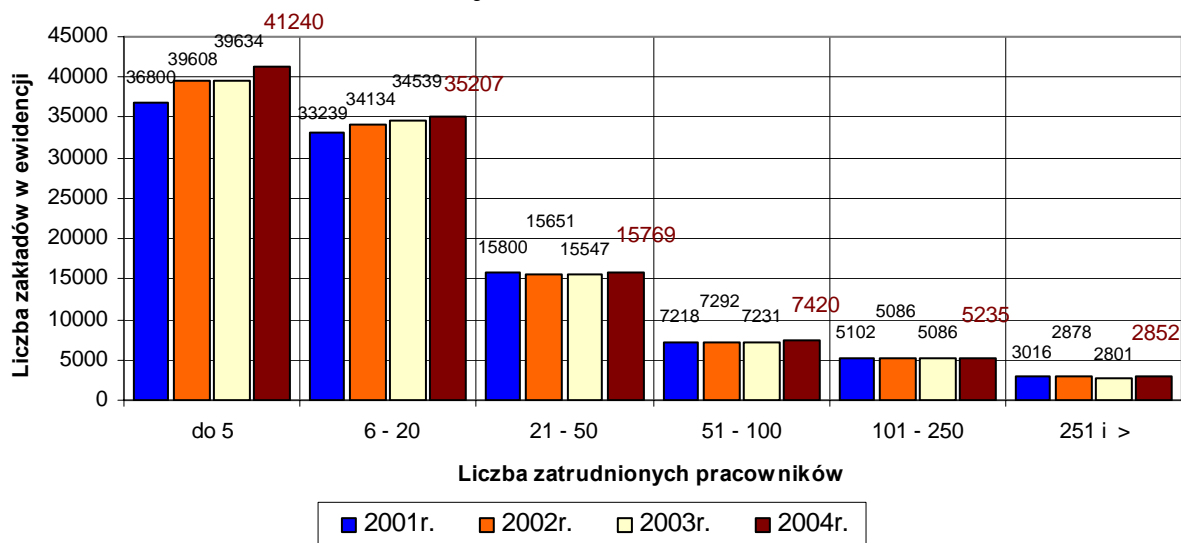
- 10.667 dotyczących poprawy warunków pracy,
- 5.794 określających rodzaj czynników szkodliwych,
- 44 unieruchamiających stanowiska pracy,
- 8 unieruchamiających oddziały,
- 8 unieruchamiających zakłady pracy,

które zawierały 55.882 zarządzenia i obowiązki nałożone na pracodawców. W przypadku występujących przekroczeń normatywów higienicznych hałasu i pyłów, często ze względu na specyfikę procesu produkcyjnego eliminacja zagrożeń nie była możliwa. Wówczas prowadzący kontrolę kładli nacisk na zastosowanie rozwiązań alternatywnych zmierzających do minimalizacji narażenia.

Liczba podmiotów gospodarczych pozostających w ewidencji pionu higieny pracy zwiększyła się w stosunku do 2003r. o 2.885 zakłady tj. o około 2,7 %, a liczba zatrudnionych w porównaniu z rokiem 2003 zwiększyła się o 93.959 osób (2,3 %).

W najliczniej reprezentowanej grupie małych przedsiębiorstw, zatrudniających do 100 pracowników - na liczbę 99.636 zakładów będących w ewidencji PIS, skontrolowano 50.936 podmiotów gospodarczych, czyli 51,1 % (w 2003 r.- 60,8 %, w 2002 r. – 65,4 %). Najwięcej w ewidencji było zakładów zatrudniających do 5 pracowników. W porównaniu z rokiem ubiegłym nastąpił ich wzrost o 1.606 (4,0 %). W strukturze podmiotów gospodarczych podmioty zatrudniające od kilku do 20 osób (76.447 zakłady) stanowiły 76,7% wszystkich przedsiębiorstw w kategorii do 100 zatrudnionych. Dominacja w ewidencji pionu higieny pracy zakładów małych obserwowana jest już od kilku lat i ma tendencję zwyżkową.

Ryc. 1. Liczby zatrudnionych pracowników w zakładach pracy będących w ewidencji PIS w latach 2001 - 2004

Pracownicy pionu higieny pracy przeprowadzili 92.886 kontroli w 57.354 zakładach, co stanowiło 53,2 % podmiotów gospodarczych będących w ewidencji pionu higieny pracy (w 2003 r. odpowiednio 108.820; 57.354 i 62,5%). Średnia roczna częstość wizytacji w skontrolowanych zakładach pracy wynosiła 1,6. Wraz ze wzrastającą liczbą zakładów, spadła średnia roczna ilość kontroli oraz spadł odsetek zakładów pracy skontrolowanych w ciągu roku. Spadek należy tłumaczyć przede wszystkim wzrostem ilości zakładów będących w ewidencji, zmniejszeniem liczby zatrudnionych w placówkach szczebla podstawowego PIS prowadzących bezpośredni nadzór nad zakładami pracy, tym samym czasochłonnym kontrolowaniem zakładów o dużym ryzyku zawodowym i dodatkowymi nowymi zadaniami wynikającymi z implementacji prawa unijnego do prawodawstwa polskiego. Jednocześnie nastąpiło podniesienie jakości przeprowadzanych kontroli w zakładach pracy w związku z wdrożeniem ujednoczonych procedur kontrolnych wprowadzonych zarządzeniem nr 15 z dnia 28.07.2004r. Głównego Inspektora Sanitarnego do stosowania w działalności kontrolnej.

Stan sanitarny zakładów pracy nadzorowanych przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej systematycznie się poprawia. Stwierdzono zmniejszenie ilości pracowników zatrudnionych w warunkach przekroczenia normatywów higienicznych czynników szkodliwych dla zdrowia (czynniki chemiczne – zmniejszenie o 47,8 %, hałas – zmniejszenie o 0,5 %, wibracje – zmniejszenie o 4,9 %, pyły nie uległy istotnej zmianie). Poprawa warunków pracy w tym zakresie nastąpiła między innymi poprzez wzmożony nadzór Państwowej Inspekcji Sanitarnej, współpracę z innymi organami nadzoru oraz egzekwowanie od pracodawców konkretnych działań w kierunku polepszania warunków pracy.

3.2. Informacje dotyczące zakładów pracy, w których stwierdzono przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia (NDS/NDN) w kraju w 2004 r.

W 2004 r. w wyniku działalności nadzorczej pionu higieny pracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej stwierdzono, iż przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i najwyższych dopuszczalnych natężeń czynników szkodliwych (NDS/NDN) występowały

w 7.816 zakładach pracy. Ogółem 7.168 pracowników pracowało w przekroczeniach NDS czynników chemicznych, z czego najwięcej w działach:

- Produkcja metali i wyrobów z metali - PKD 27 - 2.332 osób,
- Produkcja metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń - PKD 28 - 1.459 osób,
- Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej nie sklasyfikowanych - PKD 29 - 687 osób,

Na stanowiskach z przekroczeniami NDS pyłów pracowało 60.009 osób, najwięcej w działach:

- Górnictwo i kopalnictwo surowców energetycznych - PKD 10 - 34.730 osób,
- Produkcja metali i wyrobów z metali - PKD 27 - 3.595 osób,
- Produkcja drewna i wyrobów z drewna - PKD 20 - 2.641 osób,
- Produkcja metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń - PKD 28 - 2.347 osób.

Analizując, liczbę osób pracujących na stanowiskach z przekroczeniami NDN czynników fizycznych (łącznie – 176.161 osób), największa liczba zatrudnionych na stanowiskach pracy, z przekroczeniami NDN hałasu wystąpiła w:

- Górnictwie i kopalnictwie surowców energetycznych - PKD 20 - 26.324 osoby,
- Produkcji drewna i wyrobów z drewna - PKD 20 - 18.056 osób,
- Produkcji metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń - PKD 28 - 14.876 osób.

Najwięcej przekroczeń dopuszczalnych poziomów natężeń wibracji było w kopalnictwie rud metali – 2.496 osób, w budownictwie - 889 osób, w produkcji metali i wyrobów z metali - 695 osób.

W związku z zaistniałymi przekroczeniami NDS/NDN nadzór higieny pracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej wydał 38 decyzji unieruchamiających stanowiska pracy.

W wyniku sprawowanego przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nadzoru nad zakładami pracy, w których występują czynniki szkodliwe, zostały poprawione warunki pracy 30.954 pracownikom, poprzez likwidację lub minimalizację przekroczeń NDS/NDN na stanowiskach pracy.

Liczba osób pracujących w przekroczeniach NDS i NDN miała związek z dominującymi gałęziami przemysłu. Najwięcej osób pracujących w przekroczeniu NDS/NDN czynników szkodliwych odnotowano w województwach: śląskim i dolnośląskim. W wielu przypadkach nie jest możliwe wyeliminowanie narażenia, wówczas wprowadza się działania prewencyjne i organizacyjne, takie jak: zbiorowe systemy ochronne, ochrony osobiste, skracanie czasu pracy. Liczba osób zatrudnionych na stanowiskach z przekroczeniami normatywów higienicznych czynników szkodliwych, nie daje pełnego obrazu ogółu zatrudnionych w przekroczeniach, bowiem na wielu stanowiskach pracy występuje jednocześnie przekroczenie kilku czynników szkodliwych.

Zdecydowanemu zmniejszeniu uległ odsetek uchybień dotyczących braku aktualnych pomiarów czynników szkodliwych, braku rejestru czynników szkodliwych, braku rejestru czynników rakotwórczych, bądź braku aktualnych badań lekarskich.

Stwierdzony wzrost uchybień w zakresie substancji i preparatów chemicznych należy tłumaczyć wzmożonym nadzorem i przeprowadzeniem większej liczby kontroli

w tym zakresie. Odsetek uchybień stwierdzonych we wszystkich kontrolowanych zakładach pracy w 2004r. przedstawiał się następująco:

▪ przekroczenia NDS i NDN : łącznie	20,1 %
- hałasu	14,6 %
- pyłów	3,4 %
- wibracji	1,2 %
- związków chemicznych	0,98 %
▪ błędne karty charakterystyki	20,7 %
▪ brak aktualnych pomiarów czynników szkodliwych	9,4 %
▪ brak właściwych kart charakterystyki	8,0 %
▪ zły stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń	7,9 %
▪ brak aktualnych badań lekarskich	3,1 %
▪ brak rejestru czynników szkodliwych	3,0 %
▪ uchybienia w zakresie stosowania i obrotu prekursorami	1,1 %
▪ brak rejestru czynników rakotwórczych	0,5 %
▪ karty charakterystyki sporządzone w języku obcym	0,4 %

3.3. Postępowanie egzekucyjne prowadzone przez pion higieny pracy.

W przypadku stwierdzenia uchybień w kontrolowanych zakładach pracy, Państwowa Inspekcja Sanitarna wydawała decyzje administracyjne zobowiązujące pracodawców do usunięcia tych uchybień w wyznaczonym terminie. W związku z koniecznością wyegzekwowania zaleceń i obowiązków nałożonych decyzjami, pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej przeprowadzali postępowanie egzekucyjne. W 2004 roku wystawiono 257 mandatów i wydano 529 postanowień o nałożeniu grzywny.

4. CHOROBY ZAWODOWE

Od kilku lat obserwuje się tendencję spadkową w występowaniu chorób zawodowych. W 2004 r. stwierdzono w Polsce 3790 chorób zawodowych. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba stwierdzonych chorób zawodowych uległa zmniejszeniu o 575 przypadków.

Od dnia 3 września 2002 r., z momentem wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczególnych zasad postępowania w sprawach zgłaszania, podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach (Dz. U. Nr 132, poz.1121) obowiązuje 26 punktowy wykaz chorób zawodowych. Zgodnie z regulacjami zawartymi w tym rozporządzeniu, chorobę zawodową można rozpoznać jedynie w przypadku, kiedy schorzenie znajduje się w ww. wykazie i zostało spowodowane bezspornie lub z wysokim prawdopodobieństwem czynnikami szkodliwymi środowiska pracy lub sposobem jej wykonywania.

W 2004 r. do stacji sanitarno-epidemiologicznych wpłynęło łącznie 7.571 podejrzeń chorób zawodowych, wystawiono 803 skierowania na badania do jednostki orzeczniczej I stopnia, sporządzono 5.971 kart ocen narażenia zawodowego. W ramach prowadzonych postępowań wyjaśniających dotyczących chorób zawodowych przeprowadzono 6.640 wizytacji w zakładach pracy i wydano 3.700 decyzji stwierdzających choroby zawodowe.

Ocenę narażenia zawodowego przeprowadzali w zakładach pracy pracownicy powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych. Tylko w nielicznych przypadkach ocenę

narażenia zawodowego dokonywali lekarze sprawujący profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikiem oraz lekarze orzecznicy w toku ustalania rozpoznania choroby zawodowej.

W 2004 r. organy PIS w II instancji rozpatrzyły 1.149 odwołań, wydały 1.045 decyzji na mocy art. 138 § 1 pkt 1 Kpa utrzymujących w mocy decyzje I instancji, uchylili i przekazały do ponownego rozpatrzenia 177 decyzji. Uchylili oraz zmienili decyzje w 216 przypadkach oraz sporządziły 97 kart ocen narażenia zawodowego. Organy II instancji wydały 1.546 decyzji, z czego 45,3% zostało zaskarżonych do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych.

W 2004 roku organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej wydały 3.700 decyzji stwierdzających chorobę zawodową, natomiast o braku podstaw do rozpoznania choroby zawodowej – 3.856 decyzji.

W 2004 r. pierwsze miejsce pod względem zapadalności zajmowały przewlekłe choroby narządu głosu - 883 przypadki, następnie pylice płuc - 751, choroby zakaźne lub pasożytnicze – 543. Uszkodzenia słuchu znalazły się na czwartym miejscu - 509 przypadków.

W porównaniu z rokiem 2003 w Polsce nastąpił spadek ilości rozpoznanych zakaźnych lub pasożytniczych chorób zawodowych z ilości 563 na 543. Zanotowano natomiast wzrost zachorowalności na boreliozę, z czego najwięcej przypadków zanotowano w województwach: podlaskim 78 (w 2003 r. - 43), w dolnośląskim 23 (w 2003 r. – 7). W 2004 r. rozpoznano 96 przypadków gruźlicy (w 2003 r.- 101), najwięcej 18 – w województwie mazowieckim, 14 – w śląskim.

5. NADZÓR NAD CZYNNIKAMI RAKOTWÓRCZYMI

W 2004 r. w ewidencji pionu Higieny Pracy było 7.621 zakładów, w których występowały czynniki rakotwórcze. W zakładach tych zatrudnionych było łącznie 277.576 osób, w tym 181.042 mężczyzn (65,2 %) oraz 96.534 kobiet (34,7 %). Przeprowadzono w nich 6.404 kontrole. Najwięcej kontrole dokonano w działach gospodarki:

- PKD 85 (Ochrona zdrowia i opieka społeczna) - 1067,
- PKD 20 (Produkcja drewna i wyrobów z drewna) - 597,
- PKD 50 (Sprzedaż, obsługa i naprawa pojazdów mechanicznych i motocykli, sprzedaż detali, paliw do pojazdów samochodowych) - 487.

Najwięcej pracowników zatrudnionych w narażeniu na czynniki rakotwórcze odnotowano w ochronie zdrowia i opiece społecznej PKD 85 - 92.485, w górnictwie i kopalnictwie surowców energetycznych PKD 10 - 60.999, w kopalnictwie rud metali PKD 13 - 12.103, w produkcji, gdzie indziej nie sklasyfikowanej PKD 36 - 11.222, w produkcji drewna i wyrobów z drewna PKD 20 - 10.151.

Osoby pracujące w kontakcie z kancerogenami objęte były we wszystkich zakładach opieką zdrowotną.

W trakcie kontroli wykonywanych w ramach bieżącego nadzoru sanitarnego w zakładach pracy, w których występują czynniki rakotwórcze, pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej zwracali szczególną uwagę na działania profilaktyczne obejmujące:

- ograniczenie lub eliminację występowania czynnika rakotwórczego,
- ograniczenie liczby pracujących z czynnikami rakotwórczymi do niezbędnego minimum,
- stosowanie na stanowiskach pracy właściwej wentylacji ogólnej i miejscowej,
- poddawanie pracowników badaniom lekarskim, ze szczególnym uwzględnieniem właściwego zakresu tych badań,

- ograniczenie obszarów zagrożenia oraz zaopatrywanie ich w znaki ostrzegawcze oraz informacje dotyczące bezpieczeństwa pracy,
- informowanie pracowników o potencjalnych skutkach zdrowotnych i prawdopodobieństwie ich wystąpienia,
- obowiązek noszenia i stosowania środków ochrony indywidualnej,
- instalacje płaszczy wodnych,
- wykonywanie badań środowiska pracy, a w przypadku stwierdzenia przekroczeń podejmowanie działań zmierzających do obniżenia stężeń poniżej NDS.

W związku ze sprawowaniem nadzoru nad zakładami, w których występują czynniki rakotwórcze wydano 677 decyzji administracyjnych.

Kontrolowano prawidłowość prowadzenia rejestrów czynników rakotwórczych pod kątem ustalenia informacji odnośnie:

- wykazu procesów technologicznych, w których czynniki rakotwórcze są stosowane lub produkowane,
- wykazu czynników rakotwórczych z podaniem ich ilości,
- wykazu stanowisk pracy, na których występuje narażenie,
- liczby pracowników pracujących w narażeniu, w tym liczby kobiet,
- rodzaju podjętych środków i działań ograniczających stopień narażenia.

Narażenie zawodowe na czynniki rakotwórcze może powodować negatywne skutki zdrowotne w postaci chorób zawodowych. Aktualnego narażenia na czynniki rakotwórcze, ze względu na długi okres latencji nowotworu, nie można odnosić bezpośrednio do obecnie stwierdzanych przypadków nowotworów pochodzenia zawodowego. Są one skutkiem narażenia na czynniki rakotwórcze w przeszłości. W 2004 r. stwierdzono 113 nowotworów złośliwych powstałych w następstwie działania czynników występujących w środowisku pracy, uznanych za czynniki rakotwórcze u ludzi. Największą ich liczbę stwierdzono w województwach: małopolskim (31 przypadków), mazowieckim (16) i śląskim (15).

6. NADZÓR NAD SUBSTANCJAMI I PREPARATAMI CHEMICZNYMI, PREKURSORAMI NARKOTYKÓW GRUPY II, PRODUKTAMI BIOBÓJCZYMI

6.1. Nadzór nad substancjami i preparatami chemicznymi.

Nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej objęto 724 producentów, 499 importerów, 3.040 dystrybutorów oraz 27.099 przedsiębiorstw stosujących w działalności zawodowej substancje i preparaty chemiczne. W 2004 r. pion higieny pracy przeprowadził 5.701 kontroli zakładów wprowadzających do obrotu substancje i preparaty chemiczne, stacje szczebla podstawowego wydały w tym zakresie, 1.336 decyzji, a w drugiej instancji 8. Dokonano 22.595 kontroli zakładów w zakresie stosowania substancji i preparatów niebezpiecznych, łącznie wystawiono 3.961 decyzji (3.955 - w I instancji, 6 – w II instancji).

W wyniku prowadzonego postępowania egzekucyjnego nałożono 65 mandatów w zakresie wprowadzania substancji i preparatów chemicznych do obrotu i 11 mandatów karnych w zakresie ich stosowania.

Podczas kontroli tych zakładów szczególną uwagę zwrócono między innymi na:

- spełnianie wymogu dostarczania oraz formy i treści kart charakterystyk substancji i preparatów niebezpiecznych,
- egzekwowanie od zakładów obowiązku posiadania kart charakterystyk oraz obowiązku podjęcia działań zapobiegawczych na podstawie posiadanych kart,
- prawidłowość oznakowania opakowania substancji i preparatów niebezpiecznych,
- dokumentację dotyczącą przeprowadzonych szkoleń z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy,
- stopień objęcia opieką lekarską pracowników zatrudnionych w kontakcie z substancjami i preparatami niebezpiecznymi.

W trakcie kontroli stwierdzono między innymi, że 256 producentów i importerów nie prowadziło spisu posiadanych substancji i preparatów niebezpiecznych. Wprowadzający do obrotu substancje istniejące (w 19 przypadkach), a wprowadzający do obrotu preparaty chemiczne (w 161 przypadkach) nie poinformowali Inspektora do Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych o ich sprzedaży. Stosunkowo dużo producentów i importerów udostępniało karty charakterystyk z poważnymi błędami np. brak danych importera, niespójność informacji, normatywy higieniczne nie dostosowane do przepisów krajowych (531 przypadków), w 102 przypadkach nie udostępniano w ogóle kart charakterystyk.

6.2. Nadzór nad prekursorami narkotyków grupy IIA-R i II-BR.

Nadzór nad prekursorami narkotyków grupy IIA-R i IIB-R sprawowała Państwowa Inspekcja Sanitarna. Producent, importer prekursorów lub inny podmiot wprowadzający do obrotu prekursorów grupy IIA-R i IIB-R zobowiązany jest prowadzić ich ewidencję, uwzględniającą wielkość produkcji lub obrotu, zmiany w produkcji i w obrocie oraz dokonane transakcje.

W ewidencji pionu higieny pracy w 2004 r. było 177 producentów i importerów prekursorów grupy IIA-R (25) i IIB-R (152). Skontrolowano 173 zakłady (producenci, importerzy) wprowadzające do obrotu prekursorów w tym grupy IIA-R i IIB-R oraz 1002 zakłady zajmujące się dystrybucją prekursorów grupy IIA-R i IIB-R. Wydano 260 decyzji w I instancji i 2 decyzje w II instancji w związku z nieprzestrzeganiem przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2003 r., Nr 24, poz. 198).

6.3. Nadzór nad produktami biobójczymi.

Zgodnie z ustawą z dnia 13 września 2002 r. o produktach biobójczych (Dz. U. z 2002 r., Nr 175, poz. 1433) Państwowa Inspekcja Sanitarna sprawowała również nadzór nad produktami biobójczymi. Łącznie w nadzorze było 113 podmiotów odpowiedzialnych za wprowadzenie do obrotu produktów biobójczych. W wyniku przeprowadzonych 689 kontroli w zakresie wprowadzenia do obrotu produktów biobójczych wydano w I instancji 117 decyzji.

7. NADZÓR NAD WARUNKAMI PRACY PRZY DYSTRYBUCJI I STOSOWANIU ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN

W 2004 r. w ewidencji pionu higieny pracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej były obiekty zajmujące się produkcją, dystrybucją, magazynowaniem i stosowaniem środków ochrony roślin. Kontroli poddano między innymi: ogrodnictwa, gospodarstwa rolne, nadleśnictwa, markety ogrodnicze. Oceniano między innymi zgodność warunków pracy z wymaganiami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24

czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych (Dz. U. Nr 99, poz. 896 ze zm.)

W 2004 r. w ewidencji pionu higieny pracy było 3.632 dystrybutorów środków ochrony roślin, łącznie narażonych na środki ochrony roślin 6.711 osób. Pracownicy nadzoru Państwowej Inspekcji Sanitarnej przeprowadzili 5.567 kontroli, w wyniku których wydano 891 decyzji administracyjnych.

Wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne zbierały informacje od stacji szczebla podstawowego z zakresu nadzoru nad środkami ochrony roślin i przekazywały za pomocą programu „SOR” do Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie.

8. BADANIA ŚRODOWISKA PRACY

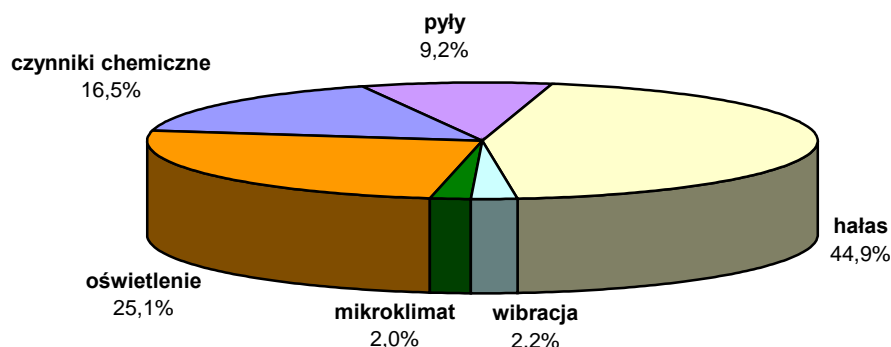
Laboratoria pionu higieny pracy wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych z wyjątkiem WSSE w Poznaniu miały wdrożony system jakości. Laboratoria WSSE w dwunastu województwach uzyskały Certyfikat Akredytacji.

Bazą laboratoryjną umożliwiającą przeprowadzenie badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych w środowisku pracy dysponowało 134 placówek szczebla podstawowego. Spośród 134 laboratoriów szczebla podstawowego zgodnie z systemem jakości pracowało – 59. Certyfikat Akredytacji uzyskało 12 laboratoriów PSSE. W porównaniu z ubiegłymi latami baza laboratoryjna szczebla podstawowego uległa zmniejszeniu o 39 laboratoriów (22,5 %).

W ramach działalności laboratoryjnej pracownicy pionu higieny pracy przeprowadzili w 2004 r. 461.422 oznaczeń i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych w celu dokonania higienicznej oceny stanowisk pracy w nadzorowanych zakładach (w 2003 r. 1.251.227 oznaczeń).

W ramach działalności laboratoryjnej pracownicy pionu higieny pracy stacji sanitarno-epidemiologicznych przeprowadzili w 2004 r. łącznie 461.422 oznaczeń: w tym

Ryc. 2. Struktura ilości badań czynników szkodliwych/uciążliwych wykonywanych przez laboratoria pionu higieny pracy PIS w 2004 r.

pomiary czynników chemicznych objęły 75.996 (16.5 %) wykonanych oznaczeń, pyły 42.323 (9,2 %), hałas 207.376 (44,9 %), wibracje 10.359 (2,2 %), mikroklimat 9.349 (2,1 %) oraz oświetlenie 116.019 (25,1 %) - Ryc. 2.

Na 170.197 skontrolowanych pomiarach stanowisk pracy, na 16.704 stwierdzono przekroczenia normatywów higienicznych NDS/NDN, z czego najwięcej przekroczeń zanotowano w następujących działach PKD:

- produkcji drewna i wyrobów z drewna (PKD 20) - 3.587 stanowisk z przekroczeniami NDS/NDN
- produkcji artykułów spożywczych i napojów (PKD 15) – 1.850 stanowisk
- produkcji gdzie indziej nie sklasyfikowanej (PKD 36) – 1.790 stanowisk
- produkcji metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń (PKD 28) – 1.696 stanowisk
- produkcji wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych (PKD 26) – 1.118 stanowisk.

9. WSPÓŁPRACA Z PAŃSTWOWĄ INSPEKCJĄ PRACY, SŁUŻBĄ MEDYCYNĄ PRACY ORAZ INNYMI INSTYTUCJAMI

9.1. Współpraca z Państwową Inspekcją Pracy.

Współpraca Państwowej Inspekcji Sanitarnej i Państwowej Inspekcji Pracy w 2004r. polegała na kontynuowaniu zadań wynikających z Porozumienia zawartego między Głównym Inspektorem Pracy i Głównym Inspektorem Sanitarnym o współpracy Państwowej Inspekcji Pracy i Państwowej Inspekcji Sanitarnej z dnia 18 listopada 2002r.

Porozumienia między właściwymi państwowymi inspektorami sanitarnymi, a okręgowymi inspektorami pracy, zawierane były również na szczeblu wojewódzkim.

W ramach współpracy z Państwową Inspekcją Pracy, przedstawiciele PWIS brali udział w komisji ogólnokrajowego konkursu „*Bezpieczne gospodarstwo rolne*” zorganizowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Państwową Inspekcję Pracy oraz inne instytucje i organizacje działające na rzecz poprawy bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807 ze zm.), w której w art. 82 znajduje się zapis zakazujący przeprowadzania równocześnie więcej niż jednej kontroli działalności przedsiębiorcy, odstąpiono od dalszych wspólnych kontroli z Państwową Inspekcją Pracy.

9.2. Współpraca ze Służbą Medycyny Pracy.

Współpraca ze Służbą Medycyny Pracy dotyczyła głównie postępowań w sprawach chorób zawodowych. Opracowywano i przekazywano do Wojewódzkich Ośrodków Medycyny Pracy karty oceny narażenia zawodowego pracowników z podejrzeniem choroby zawodowej, prowadzono również konsultacje w sprawach wydawanych orzeczeń lekarskich.

9.3. Współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego.

Powiatowe oraz wojewódzkie stacje sanitarno-epidemiologiczne, zbiorczo z całego terenu, opracowywały informacje na temat stanu sanitarnego w zakładach pracy i przekazywały je do właściwych terytorialnie organów. Ponadto w niektórych stacjach powiatowych (np. PSSE w Strzelinie) przeprowadzono wspólne kontrole wraz

z Wydziałem Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego oraz Powiatową Komendą Policji.

9.4. Współpraca pionu higieny pracy z innymi instytucjami.

Pracownicy pionu higieny pracy Państwowej Inspekcji Sanitarnej bardzo często byli zapraszani przez różne instytucje do wygłaszania referatów lub udzielania informacji na temat zagrożeń występujących w środowisku pracy. Współpraca z innymi instytucjami wynikała również z samych aktów prawnych, zgodnie z którymi nadzór nad danym zagadnieniem powierzono w różnym zakresie kilku inspekcjom. Stąd w celu lepszego rozeznania problemów podejmowano współpracę polegającą między innymi na prowadzeniu wykładów, podejmowaniu wspólnych kontroli, wymianie informacji.

- wymieniano informacje z Centralnym Biurem Śledczym, dotyczące prekursorów grupy IIA-R i IIB-R,
- graniczne stacje sanitarno-epidemiologiczne kontynuowały współpracę z Urzędami Celnymi w zakresie wzajemnej wymiany informacji dotyczących nieprawidłowości w zakresie towarów sprowadzanych na teren RP, m.in. substancji i preparatów chemicznych,
- przeprowadzano wspólnie kontrole z Inspekcją Ochrony Środowiska,
- w ramach współpracy z Inspekcją Weterynaryjną przeprowadzono wspólne kontrole w zakładach podlegających bezpośrednio nadzorowi ze strony tej inspekcji.

10. PROMOCJA ZDROWIA

W roku 2004 kontynuowany był wzorem lat ubiegłych, program promocji zdrowia w nadzorowanych zakładach pracy. Pracownicy higieny pracy w czasie kontroli nadzorowych i podczas wykonywania pomiarów na stanowiskach pracy informowali pracowników o konieczności stosowania i konserwacji środków ochrony osobistej, jak również o celowości sprawnego funkcjonowania systemu udzielania pierwszej pomocy. Udzielano instruktaży mających na celu ochronę zdrowia pracowników stosujących substancje i preparaty chemiczne poprzez ich właściwe oznakowanie. Informowano pracowników zakładów pracy na temat wpływu na zdrowie występujących w zakładzie czynników szkodliwych, przestrzegano przed skutkami zaniedbywania terminów wykonywania badań profilaktycznych. Zwracano również szczególną uwagę na potrzebę przeprowadzania badań środowiskowych na stanowiskach pracy w celu zapobiegania chorobom zawodowym oraz podejmowania działań w przypadku stwierdzenia przekroczeń. Zwracano uwagę na konieczność przestrzegania zakazu palenia i nie spożywania posiłków w miejscu niewyznaczonym do tego celu. Wizytując zakłady pracy podkreślano ekonomiczne korzyści wynikające z promocji zdrowia, która przynosi obniżenie kosztów związanych z leczeniem oraz zmniejszeniem zachorowalności na choroby zawodowe oraz schorzenia ogólne. Działaniami oświatowymi objęto grupy zawodowe, gdzie występowały największe narażenia na czynniki biologiczne, a mianowicie: pracowników rolnictwa, leśnictwa, służby zdrowia i laboratoriów.

Najczęściej poruszane tematy w ramach akcji promocyjnej ochrony zdrowia wśród pracujących dotyczyły następujących zagadnień:

- ochrony słuchu osób pracujących,
- ograniczenia palenia tytoniu,
- ochrony przed czynnikami biologicznymi,

- ergonomii w środowisku pracy,
- zapobiegania chorobom zakaźnym,
- propagowania szczepień ochronnych,
- narażenia na substancje niebezpieczne i rakotwórcze,
- zapobiegania wypadkom przy pracy,
- zwiększenia sprawności i skuteczności pomocy doraźnej w nagłym zagrożeniu życia, pierwszej pomocy lekarskiej.

Państwowa Inspekcja Sanitarna, mając na uwadze fakt, że stan bezpieczeństwa i higieny pracy w miejscu pracy jest wskaźnikiem jakości życia i zdrowia większości ludzi w każdym społeczeństwie, w swych działaniach promocyjnych koncentrowała się głównie na uświadomieniu zarówno pracodawcom jak i pracownikom związków między zdrowiem człowieka, a jego stylem życia oraz środowiskiem fizycznym i społecznym.

11. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. W porównaniu z rokiem ubiegłym w 2004 r. odnotowano:
 - a. wzrost liczby zakładów pracy będących w ewidencji pionu Higieny Pracy stacji sanitarno-epidemiologicznych – o 2,7% i liczby zatrudnionych pracowników - o 2,3%,
 - b. spadek ilości zakładów pracy, w których stwierdzono przekroczenia normatywów higienicznych - o około 32% (nadal najczęściej przekroczeń NDS/NDN stwierdzono w następujących działach gospodarki: produkcja drewna i wyrobów z drewna; produkcja artykułów spożywczych i napojów; produkcja metalowych wyrobów gotowych z wyjątkiem maszyn i urządzeń; produkcja, gdzie indziej nie sklasyfikowana, produkcja wyrobów z surowców niemetalicznych pozostałych),
 - c. poprawę warunków pracy na stanowiskach pracy u 30. 954 pracowników, poprzez likwidację przekroczeń normatywów higienicznych czynników szkodliwych dla zdrowia,
 - d. dalszy spadek liczby chorób zawodowych - o 13% (największy odsetek rozpoznanych chorób zawodowych zanotowano w następujących grupach obowiązującego w Polsce wykazu chorób zawodowych: przewlekłe choroby narządu głosu, pylice płuc, choroby zakaźne i pasożytnicze, obustronny trwały ubytek słuchu, choroby skóry).
2. Ujednolicono sposób przeprowadzania kontroli oraz ich dokumentowanie, poprzez wdrożenie w 2004 r. w nadzorce higieny pracy, zarządzeniem Głównego Inspektora Sanitarnego procedury kontroli PK/NB/01 „Sposób przeprowadzenia kontroli sanitarnej w ramach nadzoru bieżącego”.
3. W 2004 r. w pionie higieny pracy zanotowano dalszy spadek zatrudnienia, głównie personelu z wykształceniem średnim. Ponadto następuje podnoszenie kompetencji poprzez dalsze kształcenie pracowników pionu Higieny Pracy (studia wyższe, studia podyplomowe).
4. W wyniku przeprowadzenia dalszej reorganizacji struktur Państwowej Inspekcji Sanitarnej wzmocniono pion laboratoryjny w zakresie badań środowiska pracy poprzez wdrażanie, doskonalenie i utrzymywanie systemu zarządzania jakością oraz poprzez doposażenie laboratoriów WSSE w wysokiej klasy sprzęt analityczny. Z końcem 2004 r. 12 laboratoriów WSSE i kilkanaście PSSE posiadało certyfikat akredytacyjny.

5. W związku z realizacją projektu Phare „*Wdrożenie prawa pracy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy włączając kwestie czynników biologicznych w pracy*” odbyły się liczne szkolenia (teoretyczne i praktyczne) dla personelu PIS (zarówno pionu laboratoryjnego jak i pracowników nadzoru dokonujących inspekcji w zakładach pracy, w których występuje narażenie na czynniki biologiczne) oraz dla pracodawców i pracowników.
6. Wzmocniono nadzór nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej substancji i preparatów chemicznych oraz obrotem prekursorami narkotyków grupy IIA-R i IIB-R. W porównaniu z rokiem 2003 liczba kontroli w tym zakresie wzrosła o 52%.
7. Wyłoniono grupę ponad 60 pracowników Higieny Pracy zajmujących się nadzorem nad substancjami i preparatami chemicznymi, którzy w ramach projektów Phare w zakresie chemikaliów, byli intensywnie szkoleni w kraju a także brali udział w wizytach studyjnych zagranicą.
8. W 2004 r. kontynuowano działania z zakresu bezpieczeństwa chemicznego uczestnicząc w projektach sieci CLEEN (Europejskiego Forum Wymiany Informacji w zakresie Chemikaliów).
9. W celu zwiększenia skuteczności i efektywności realizowanych zadań merytorycznych doposażono oddziały Higieny Pracy w sprzęt komputerowy w ramach w/w projektów Phare (90 zestawów komputerowych).